

PARTICULAR ISSUES OF PHILOSOPHY

Ярослав Гнатюк, к. філос. н.

*Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника,
Україна*

ФОРМАЛІЗАЦІЯ ДІАЛЕКТИКИ

Yaroslav Hnatiuk, PhD in Philosophy

Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, Ukraine

THE FORMALIZATION OF DIALECTICS

The article substantiates the author's version of the formalized dialectics which is understood as the method of contemporary philosophy. First of all the formalized dialectics synthesizes the logic of essence, the logic of integrity, and the logic of terms. It's also presented as the communicative interaction of the grammatical form, the propositional function, and the definitive specification. The formalized dialectics integrates three logical discourses: the subjective predicative discourse, the propositional functional discourse and the discourse of definitive specification. At the same time, it uses two styles of the thought expression: grammatical and mathematical. The formalized dialectics is the result of interpretation of the processual dialectics of German idealism in the language base of Traditional and Symbolic logic, Traditional Syllogistics and the First-order logic. It continues the dialectical tradition of analysis in the context of Continental and Analytic philosophy.

Keywords: processual dialectics, formalized dialectics, grammatical form, propositional function, definitive specification.

Логіка діалектики як метод побудови теорії діалектики і діалектика логіки як метод її застосування на практиці може існувати в сучасній філософії лише у вигляді формалізованої діалектики і тому потребує формалізації. Фрагменти формалізованої діалектики зустрічаються у текстах Г. Гегеля, К. Фішера, Є. Солопова, С. Труфанова, А. Шумана та інших. Однак цілісної концепції формалізованої діалектики у її натуральній формі, максимально наближеній до процесуальної діалектики Г. Гегеля поки що немає. Пропонована стаття є спробою усунути зазначений недолік.

Формалізовану діалектику, на думку автора, слід розуміти як діалектику формального і неформального в логіці, текстуального і контекстуального в дискурсі, загального, особливого та одиничного як граматичної форми, пропозиційної функції і дефінітивної специфікації в логіці діалектичного дискурсу.

Формалізована діалектика – це передусім діалектика поняття, таких його складових як загальне, особливе та одиничне. Оскільки поняття описує сутність, логіка сутності є основою формалізованої діалектики. Така низка категорій логіки сутності як «тотожність – відмінність – основа» конкретизується через таку низку категорій логіки цілісності як «ціле – частина – елемент» і таку низку категорій логіки імен як «рід – вид – індивід». При цьому загальне постає опозицією предикатів «ціле – рід», особливе – «частина – вид», одиничне – «елемент – індивід», які спричиняють поляризацію і «напруження» поняття, слугують імпульсом до його розвитку.

Формалізована діалектика – це також і діалектика граматичної форми, пропозиційної функції і дефінітивної специфікації формальної й неформальної логіки континентальної та аналітичної філософії.

Граматична форма у традиційній логіці – це суб'єктно-предикативна структура судження, яка утворюється шляхом об'єднання суб'єкта і предиката зв'язкою. Суб'єкт як граматичний підмет є носієм інформації про себе, предикат як граматичний присудок – носієм інформації про інший об'єкт, зв'язка, граматично виражена дієсловами «є», «не є», – носієм інформації про належність чи

неналежність предиката суб'єкту. Суб'єктно-предикативна структура судження є формальним аналогом структури розповідного двоскладного речення, граматичний центр якого виражений підметом і присудком.

Пропозиційна функція в сучасній логіці – це логічна функція, областю значень якої є висловлювання, що виражають судження. Розрізняють пропозиційні функції в логіці висловлювань і логіці предикатів. Пропозиційна функція в логіці висловлювань – це логічний сполучник, аргументами якого є прості висловлювання, що виражають прості судження, а значенням – складне висловлювання, яке з них складене.

Пропозиційна функція в логіці предикатів – це предикат, аргументом якого є терм як власне ім'я предмета, та квантор як знак кількості, аргументом якого є предикат, а їхнім спільним значенням – просте висловлювання, що виражає просте судження.

Дефінітивна специфікація або, більш стисло, дефініція в логіці діалектики – це синтез одиничного, особливого й загального як структурних елементів поняття.

Дефінітивні специфікації у формалізованій діалектиці визначають її структуру. Вона має наступний вигляд.

I. Дефініція поняття у сфері поняття.

1. Дефініція загального у сфері поняття.
2. Дефініція особливого у сфері поняття.
3. Дефініція одиничного у сфері поняття

II. Дефініція поняття у сфері судження.

1. Дефініція одиничного у сфері судження.
2. Дефініція особливого у сфері судження.
3. Дефініція загального у сфері судження

III. Дефініція поняття у сфері виводу.

1. Дефініція особливого у сфері виводу.
2. Дефініція одиничного у сфері виводу.
3. Дефініція загального у сфері виводу.

Формалізована діалектика є діалектикою поняттєвих дефініцій, дефініцій одиничного, особливого і загального, що поступово змінюють одна одну і розвиваються, модифікуються шляхом дефінітивних специфікацій, переходячи з нижчого щабля дефініцій на вищий. Проаналізуємо названі дефініції відповідно до структури формалізованої діалектики.

I. Дефініція поняття у сфері поняття

У структурі поняття формалізованої діалектики можна виокремити загальне, особливе й одиничне як модифікатори, поняття, судження й вивід, суб'єкт й предикат, антецедент й консеквент, диз'юнкти, крайні й середні терміни як дескриптори, зв'язку «є» і «не є», логічні сполучники «якщо... , тоді...» й «або» як функтори. Модифікатори є засобами зміни і розвитку поняття, дескриптори – засобами опису етапів розвитку поняття, функтори – засобами побудови нових понять із вихідних.

Обсяг поняття формалізованої діалектики містить дві низки категорій: «ціле – частина – елемент» й «рід – вид – індивід». Перша з них належить логіці цілісності, друга – логіці імен, а вони обидві в їх єдності – логіці діалектики. Поняття у формалізованій діалектиці розуміється як серія дефініцій загального, особливого й одиничного. Саме у такій послідовності вони розглядаються у сфері поняття формалізованої діалектики.

II. Дефініція загального у сфері поняття

Загальне у формалізованій діалектиці – це загальне, особливе й одиничне як структура поняття, у якій функцію поняття виконує загальне як ціле чи рід. Ціле – це будь-яке утворення дійсності, що у своїх просторових чи часових межах та взаємодіях постає як неподільне хоча б на якомусь рівні, наділене кількісними і якісними характеристиками та таке, що має усталену внутрішню структуру¹. Рід – це поняття, до обсягу якого входять обсяги видових понять, зокрема й одиничних, виражене загальним ім'ям. Загальне ім'я – це ім'я множини предметів. Загальне будемо позначати літерою «z».

¹ Петрушенко, В. (2009). *Тлумачний словник основних філософських термінів*. Львів: Львівська політехніка, 184.

1. Дефініція особливого у сфері поняття

Особливе у формалізованій діалектиці – це загальне, особливе й одиничне як структура поняття, у якій функцію поняття виконує особливе як частина чи вид. Частина – це просторова, часова, змістовна чи субстратна складова явища, що має характеристики цілого¹. Вид – це поняття, обсягом якого є клас предметів, що входить в обсяг ширшого, родового поняття, виражене частковим ім'ям. Часткове ім'я – це ім'я підмножини чи частини множини предметів. Особливе будемо позначати літерою «у».

2. Дефініція одиничного у сфері поняття

Одиничне у формалізованій діалектиці – це загальне, особливе й одиничне як структура поняття, у якій функцію поняття виконує одиничне як елемент чи індивід. Елемент – це неподільне у складі частини чи цілого. Індивід – це поняття, обсягом якого є один предмет, виражене одиничним ім'ям. Одиничне ім'я – це ім'я елемента множини предметів. Одиничне будемо позначати літерою «х».

II. Дефініція поняття у сфері судження

Загальне, особливе й одиничне як система дефініцій поняття є не просто етапами розвитку поняття, а предикатами судження. Для виявлення послідовності у розвитку та підпорядкуванні суджень логіки діалектики необхідно брати до уваги зміну логічного значення предиката. Предикат у формалізованій діалектиці може набувати статусу одиничного, особливого й загального як етапів розвитку поняття у сфері судження. Звідси судження одиничного, особливого й загального.

За допомогою судження у формалізованій діалектиці розкривається зміст поняття. Тому поняття у сфері судження постає дефініцією. Із сучасної перспективи, дефініція в логіці діалектики є синтезом пропозиційної функції як тези і граматичної форми як антитези. Вона має функціонально-граматичну структуру. Суб'єкт і предикат як пропозиційні функції складають граматичний центр судження логіки діалектики та відіграють у ньому ролі граматичного підмету і присудку. Самі ж пропозиційні функції у своїй структурі містять суб'єкт і предикат як силогістичні терміни та одиничне, особливе й загальне як діалектичні категорії.

1. Дефініція одиничного у сфері судження

Судження одиничного – це різновид суджень, у якому дефінітивно специфікується суб'єкт як одиничне. Г. Гегель називав цей різновид суджень судженням наявного буття або судженням якості². Серед суджень одиничного можна виокремити одинично-загальне, одинично-особливе й одинично-одиничне судження.

Одинично-загальне судження – це одиничне, особливе й загальне як структура поняття, у якій функцію суб'єкта судження виконує одиничне, функцію предиката – загальне та визначається, що такий компонент поняття як елемент є частина або ціле, чи такий компонент поняття як індивід є вид або рід. Його схема: $S(x) - P(z)$. Вона читається: «Функцію суб'єкта (S) виконує одиничне (x), функцію предиката (P) – загальне (z), отже, одиничне (x) є загальне (z)». Наприклад, «Троянда (S(x)) червона (P(z))». Г. Гегель називав таке судження позитивним³.

Одинично-особливе судження – це одиничне, особливе й загальне як структура поняття, у якій функцію суб'єкта судження виконує одиничне, функцію предиката – особливе та визначається, що такий компонент поняття як елемент не є та чи інша частина, або такий компонент поняття як індивід не є той чи інший вид. Його схема: $S(x) - P(y)$. Вона читається: «Функцію суб'єкта (S) виконує одиничне (x), функцію предиката (P) – особливе (y), отже, одиничне (x) є особливе (y)». Наприклад, «Троянда (S(x)) не біла (P(y))». Г. Гегель називав таке судження заперечним⁴.

Одинично-одиничне судження – це одиничне, особливе й загальне як структура поняття, у якій функцію суб'єкта судження виконує одиничне, функцію предиката – також одиничне та визначається, що такий компонент поняття як елемент рівний лише самому собі, такий компонент поняття як індивід знаходиться у рефлексивному відношенні до самого себе, й тому виключає все, що відмінне від нього. Його схема: $S(x) - P(x)$. Вона читається: «Функцію суб'єкта (S) виконує

¹ Там само, 186.

² Гегель, Г.В.Ф. (1975). *Енциклопедія філософських наук: Наука логіки*. Москва: Мисль, 356.

³ Там само, 358.

⁴ Гегель, Г.В.Ф. (1975). *Енциклопедія філософських наук: Наука логіки*. Москва: Мисль, 358.

одиничне (x), функцію предиката (P) – одиничне (x), отже, одиничне (x) є одиничне (x)». Наприклад, «Троянда (S(x)) є троянда (P(x))», «Троянда (S(x)) не тюльпан (P(x))». Г. Гегель називав таке судження по різному: тавтологічним, тотожним або нескінченим¹.

2. Дефініція особливого у сфері судження

Судження особливого – це різновид суджень, у яких дефінітивно специфікується предикат і характер зв'язки як особливе. Судження особливого поділяється на судження властивості й судження відношення.

Судження властивості – це різновид суджень, у яких дефінітивно специфікується предикат як особливе. Г. Гегель називав таке судження судженням рефлексії або судженням кількості². Серед суджень властивості можна виокремити одинично-загальне, особливо-загальне й загально-загальне судження.

Одинично-загальне судження – це одиничне, особливе й загальне як структура поняття, у якій функцію суб'єкта судження виконує одиничне, функцію предиката – загальне та визначається факт належності такого компонента поняття як елемент – частині чи цілому, або факт належності такого компонента поняття як індивід виду чи роду. Його схема: S(x) – P(z). Вона читається: «Функцію суб'єкта (S) виконує одиничне (x), функцію предиката (P) – загальне (z), отже, одиничне (x) є загальне (z)». Наприклад, «Ця троянда (S(x)) біла (P(z))». Г. Гегель називав таке судження сингулярним³.

Особливо-загальне судження – це одиничне, особливе й загальне як структура поняття, у якій функцію суб'єкта судження виконує особливе, функцію предиката – загальне та визначається факт належності такого компонента поняття як елемент – частині чи цілому, або факт належності такого компонента поняття як частина – цілому, або такого компонента поняття як вид – роду. Його схема: S(y) – P(z). Вона читається: «Функцію суб'єкта (S) виконує особливе (y), функцію предиката (P) – загальне (z), отже, особливе (y) є загальне (z)». Наприклад, «Деякі троянди, з яких складений букет (S(y)), білі (P(z))». Г. Гегель називав таке судження партикулярним⁴.

Загально-загальне судження – це одиничне, особливе й загальне як структура поняття, у якій функцію суб'єкта судження виконує загальне, функцію предиката – також виконує загальне та визначається факт належності такого компонента поняття як елемент частині чи цілому, або факт належності такого компонента поняття як ціле – іншому цілому або такого компонента поняття як вид чи рід – іншому виду чи роду. Його схема: S(z) – P(z). Вона читається: «Функцію суб'єкта (S) виконує загальне (z), функцію предиката (P) – загальне (z), отже, загальне (z) є загальне (z)». Наприклад, «Усі троянди, з яких складений букет (S(z)) білі (P(z))». Г. Гегель називав таке судження універсальним⁵.

Судження відношення – це різновид суджень, у яких дефінітивно специфікується характер зв'язки як особливе. Г. Гегель називав цей різновид суджень судженням необхідності⁶. Серед суджень відношення можна виокремити одинично-загальне, загально-особливе й одинично-особливе судження.

Загально-особливе судження – це одиничне, особливе й загальне як структура поняття, у якій функцію суб'єкта судження виконує загальне, функцію предиката – особливе та визначається причинний зв'язок між суб'єктом як цілим, або родом і предикатом як частиною, або видом. Його схема: S(z) – P(y). Вона читається: «Функцію суб'єкта (S) виконує загальне (z), функцію предиката (P) – особливе (y), отже, загальне (z) є особливе (y)». Наприклад, «Якщо троянди квітнуть (S(z)), тоді згодом зів'януть (P(y))». Г. Гегель називав таке судження гіпотетичним⁷.

Одинично-особливе судження – це одиничне, особливе й загальне як структура поняття, у якій функцію суб'єкта судження виконує одиничне, функцію предиката – особливе та визначається зв'язок взаємодії між суб'єктом як певним елементом, окремим індивідом і предикатом як частинами або видами. Його схема: S(x) – P(y). Вона читається: «Функцію суб'єкта (S) виконує

¹ Гегель, Г.В.Ф. (1975). *Енциклопедія філософських наук: Наука логіки*. Москва: Мысль, 356.

² Там само, 360.

³ Там само, 359.

⁴ Там само, 360.

⁵ Там само, 362.

⁶ Там само, 360-361.

⁷ Гегель, Г. В. Ф. (1975). *Енциклопедія філософських наук: Наука логіки*. Москва: Мысль, 362.

одиночне (x), функцію предиката (P) – особливе (y), отже, одиночне (x) є особливе (y)». Наприклад, «Троянда (S(x)) може бути червоною, або білою (P(y))». Г. Гегель називав таке судження диз'юнктивним¹.

3. Дефініція загального у сфері судження

Судження загального – це різновид суджень, у яких дефінітивно специфікується суб'єкт, зв'язка і предикат як загальне. Г. Гегель називав цей різновид суджень судженнями поняття². Серед суджень поняття можна виокремити одиночно-особливе, загально-особливе й одиночно-загальне судження.

Одиночно-особливе судження – це одиночне, особливе й загальне як структура поняття, у якій функцію суб'єкта судження виконує одиночне, функцію предиката – загальне, визначення якого містить фактичну підставу того, що воно стверджує. Його схема: S(x) – P(y). Вона читається: «Функцію суб'єкта (S) виконує одиночне (x), функцію предиката (P) – особливе (y), отже, одиночне (x) є особливе (y)». Наприклад, «Цей букет троянд (S(x)) гарний (P(y))». Г. Гегель називав таке судження асерторичним³.

Загально-особливе судження – це одиночне, особливе й загальне як структура поняття, у якій функцію суб'єкта судження виконує загальне, функцію предиката – особливе, визначення якого містить логічну підставу того, що воно стверджує. Його схема: S(z) – P(y). Вона читається: «Функцію суб'єкта (S) виконує загальне (z), функцію предиката (P) – особливе (y), отже, загальне (z) є особливе (y)». Наприклад, «Якщо букет троянд потворний (S(z)), тоді він може стати гарним (P(y))». Г. Гегель називав таке судження проблематичним⁴.

Одиночно-загальне судження – це одиночне, особливе й загальне як структура поняття, у якій функцію суб'єкта судження виконує одиночне, функцію предиката – загальне, визначення якого містить фактичну й логічну підставу того, що воно стверджує. Його схема: S(x) – P(z). Вона читається: «Функцію суб'єкта (S) виконує одиночне (x), функцію предиката (P) – загальне (z), отже, одиночне (x) є загальне (z)». Наприклад, «Цей букет, складений у такий спосіб (S(x)), гарний (P(z))». Г. Гегель називав таке судження аподиктичним⁵.

III. Дефініція поняття у сфері виводу

Вивід є синтезом поняття і судження. Загальне, особливе й одиночне як структурні елементи поняття та одиночне, особливе й загальне як предикати судження виступають крайніми і середніми термінами виводу.

Вивід – це особливе, одиночне й загальне як структура поняття, у якому функцію середнього терміну почергово виконує особливе, одиночне й загальне. Звідси вивід особливого, вивід одиночного й вивід загального.

Названі виводи можна подати такими схемами:

S(x) – M(y) – P(z)

S(z) – M(x) – P(y)

S(y) – M(z) – P(x)

Предикат висновку першого виводу як виводу особливого входить до засновку другого виводу як виводу одиночного. Предикат висновку виводу одиночного входить до засновку третього виводу як виводу загального. Третій вивід обґрунтовує коректність першого виводу. Загалом усі три виводи являють собою один, цілісний вивід, послідовними фрагментами якого вони є. У цьому контексті вивід є циклом дефінітивних специфікацій середнього терміну.

1. Дефініція особливого у сфері виводу

Вивід особливого – це особливе, одиночне й загальне як структура поняття, у якому функцію середнього терміну виконує особливе, а функції крайніх термінів – одиночне й загальне чи загальне й одиночне. Г. Гегель називав такий вивід якісним умовиводом або умовиводом наявного буття⁶. Серед виводів особливого можна виокремити вивід особливого як одиночного, вивід одиночного як загального й вивід загального як особливого. Вивід особливого як одиночного – це вивід, у якому

¹ Там само, 363.

² Там само, 363-364.

³ Там само, 363.

⁴ Там само, 364.

⁵ Там само, 364.

⁶ Гегель, Г. В. Ф. (1975). *Енциклопедія філософських наук: Наука логіки*. Москва: Мысль, 368.

функцію середнього терміну виконує особливе, а функції крайніх термінів – одиничне й загальне, й при цьому одиничне визначається як загальне, оскільки воно є особливе. Його схема: $S(x) - M(y) - P(z)$. Вона читається: «Функцію меншого терміну (S) виконує одиничне (x), функцію середнього терміну (M) – особливе (y), функцію більшого терміну (P) – загальне (z), отже, одиничне (S(x)) є загальне (P(z))». Наприклад: «Ця троянда (S(x)) червона (M(y)). Червоне (M(y)) – колір (P(z)). Отже, ця троянда (S(x)) має колір (P(z))». Г. Гегель називав вивід особливого як одиничного умовиводом першої фігури¹.

Вивід одиничного як загального – це вивід, у якому функцію середнього терміну виконує одиничне, а функції крайніх термінів – особливе й загальне, й при цьому одиничне виключає із себе особливе на підставі свого власного загального. Його схема: $S(y) - M(x) - P(z)$. Вона читається: «Функцію меншого терміну (S) виконує особливе (y), функцію середнього терміну (M) – одиничне (x), функцію більшого терміну (P) – загальне (z), отже, одиничне (S(x)) є загальне (P(z))». Наприклад, «Червоне (S(y)) не є троянда (M(x)). Троянда (M(x)) має білий колір (P(z)). Отже, червоне (S(y)) не є біла троянда (P(z))». Г. Гегель називав вивід одиничного як загального умовиводом другої фігури².

Вивід загального як особливого – це вивід, у якому функцію середнього терміну виконує загальне, а функції крайніх термінів – одиничне й особливе, й при цьому особливе як одиничне частково є загальне. Його схема: $S(x) - M(z) - P(y)$. Вона читається: «Функцію меншого терміну (S) виконує одиничне (x), функцію середнього терміну (M) – загальне (z), функцію більшого терміну (P) – особливе (y), отже, одиничне (S(x)) є особливе (P(y))». Наприклад, «Ця троянда (S(x)) має колір (M(z)). Колір троянди (M(z)) червоний (P(y)). Отже, деякі троянди (S(x)) червоні (P(y))». Г. Гегель називав вивід загального як особливого умовиводом третьої фігури³.

2. Дефініції одиничного у сфері виводу

Вивід одиничного – це особливе, одиничне й загальне як структура поняття, у якій функцію середнього терміну виконує одиничне, а функції крайніх термінів – загальне й особливе, чи особливе й загальне. Г. Гегель називав вивід одиничного умовиводом рефлексії⁴. Серед виводів одиничного можна виокремити вивід особливого як одиничного, вивід одиничного як особливого й вивід загального як одиничного.

Вивід особливого як одиничного – це вивід, у якому функцію середнього терміну виконує особливе як сукупність одиничностей, а функції крайніх термінів – одиничне й загальне й при цьому, завдяки особливому, одиничне визначається як загальне. Його схема: $S(x) - M(y) - P(z)$. Вона читається: «Функцію меншого терміну (S) виконує одиничне (x), функцію середнього терміну (M) – особливе (y), функцію більшого терміну (P) – загальне (z), отже, одиничне (S(x)) є загальне (P(z))». Наприклад, «Троянда (S(x)) має червоний колір (M(y)). Усі червоні троянди (M(y)) є квітами (P(z)). Отже, троянда (S(x)) є квіткою (P(z))». Г. Гегель називав вивід особливого як одиничного умовиводом сукупності⁵.

Вивід одиничного як особливого – це вивід, у якому функцію середнього терміну виконує одиничне, а функції крайніх термінів – загальне й особливе, й при цьому можливі два варіанти виводу: а) якщо особливе дорівнює сукупності одиничностей та одиничності входять в обсяг загального, то особливе визначається через загальне; б) якщо ж особливе перевершує за обсягом сукупність одиничностей, то воно лише частково підпадає під загальне. Його схема: $S(z) - M(x) - P(y)$. Вона читається: «Функцію меншого терміну (S) виконує загальне (z), функцію середнього терміну (M) – одиничне (x), функцію більшого терміну (P) – особливе (y), отже, одиничне (S(x)) є загальне (P(z))». Наприклад, «Перша, друга, третя троянди (S(z)) мають червоний колір (M(x)). Перша, друга, третя червоні квіти (M(x)) – рослини (P(y)). Отже, усі троянди (S(z)) – рослини (P(y))»; «Троянда і тюльпан (S(z)) є квіти (M(x)). Квіти (M(x)) – рослини (P(y)). Отже, троянда і тюльпан (S(z)) є рослини (P(y))». Г. Гегель називав вивід одиничного як особливого умовиводом індукції⁶.

¹ Там само, 371.

² Там само, 371.

³ Там само, 372.

⁴ Там само, 374.

⁵ Там само, 374.

⁶ Гегель, Г. В. Ф. (1975). *Енциклопедия философских наук: Наука логики*. Москва: Мысль, 376.

Вивід загального як одиничного – це вивід, у якому функцію середнього терміну виконує загальне, а функції крайніх термінів – особливе й одиничне, при цьому особливе, завдяки своїй суттєвій схожості із загальним, забезпечує перехід від особливого до одиничного. Його схема: $S(y) - M(z) - P(x)$. Вона читається: «Функцію меншого терміну (S) виконує особливе (y), функцію середнього терміну (M) – загальне (z), функцію більшого терміну (P) – одиничне (x), отже, особливе (S(x)) є одиничне (P(x))». Наприклад, «Усі троянди (S(y)) – квіти (M(z)). Деякі квіти (M(z)) мають білий колір (P(x)). Отже, деякі троянди (S(y)) мають білий колір (P(x))». Г. Гегель називав вивід загального як одиничного умовиводом аналогії¹.

3. Дефініції загального у сфері виводу

Вивід загального – це особливе, одиничне й загальне як структура поняття, у якому функцію середнього терміну виконує загальне, а функції крайніх термінів – одиничне й особливе, чи особливе й одиничне. Г. Гегель називав вивід загального умовиводом необхідності². Серед виводів загального можна виокремити вивід особливого як загального, вивід одиничного як особливого й вивід загального як особливого.

Вивід особливого як загального – це вивід, у якому функцію середнього терміну виконує особливе, а функцію крайніх термінів – загальне й одиничне, й при цьому загальне як рід розподіляється на види, особливе як вид – на одиничне як підвиди. Його схема: $S(z) - M(y) - P(x)$. Вона читається: «Функцію меншого терміну (S) виконує загальне (z), функцію середнього терміну (M) – особливе (y), функцію більшого терміну (P) – одиничне (x), отже, загальне (S(z)) є одиничне (P(x))». Наприклад, «Троянди (S(z)) бувають червоними і білими (M(y)). Червоні й білі троянди (M(y)) бувають квітучими і в'янучими (P(x)). Отже, троянди (S(z)) бувають квітучими і в'янучими (P(x))». Г. Гегель називав вивід особливого як загального категоричним умовиводом³. А. Шуман – дивізивним умовиводом⁴.

Вивід одиничного як особливого – це вивід, у якому функцію середнього терміну виконує одиничне, а функцію крайніх термінів – загальне й особливе, й при цьому одиничне як умова існування особливого підводиться під загальне. Його схема: $S(z) - M(x) - P(y)$. Вона читається: «Функцію меншого терміну (S) виконує загальне (z), функцію середнього терміну (M) – одиничне (x), функцію більшого терміну (P) – особливе (y), отже, одиничне (S(x)) є загальне (P(z))». Наприклад, «Якщо троянди (S(z)) ростуть (M(x)), тоді їх поливають (P(y)). Троянди (S(z)) ростуть (M(x)). Отже, троянди (S(z)) поливають (P(y))». Вивід одиничного як особливого Г. Гегель називав гіпотетичним умовиводом⁵.

Вивід загального як особливого – це вивід, у якому функцію середнього терміну виконує загальне, а функції крайніх термінів – одиничне і особливе й при цьому загальне отримує визначення у всіх своїх особливих моментах. Його схема: $S(x) - M(z) - P(y)$. Вона читається: «Функцію меншого терміну (S) виконує одиничне (x), функцію середнього терміну (M) – загальне (z), функцію більшого терміну (P) – особливе (y), отже, одиничне (S(x)) є особливе (P(y))». Наприклад, «Ця квітка (S(x)) є трояндою (M(z)). Троянди (M(z)) бувають білими і червоними (P(y)). Отже, ця квітка (S(x)) не може бути іншого кольору (P(y))». Г. Гегель називав вивід загального як особливого диз'юнктивним умовиводом⁶.

Проаналізовані виводи особливого, одиничного й загального взаємно обґрунтовують один одного, утворюючи цикл дефінітивних специфікацій, у якому місце середнього терміна як його центру послідовно займають особливе, одиничне й загальне.

Отже, формалізована діалектика є комунікацією формальної і неформальної логік континентальної та аналітичної філософії. Комунікантами у цій взаємодії виступають логіки суб'єктно-предикативного і пропозиційно-функціонального дискурсу, медіатором – логіка дефінітивних специфікацій. Завдяки логіці дефінітивних специфікацій суб'єктні й предикатні терміни логіки суб'єктно-предикативного дискурсу як граматичні форми спочатку набувають статусу пропозиційних функцій, а потім знову, на більш розвинутому, ускладненому рівні

¹ Там само, 377.

² Там само, 376.

³ Там само, 377.

⁴ Шуман, А. Н. (2002) *Трансцендентальна філософія*. Минск: Экономпресс, 192.

⁵ Там само, 377.

⁶ Гегель, Г. В. Ф. (1975). *Энциклопедия философских наук: Наука логики*. Москва: Мысль, 377.

граматичних форм. Така подвійна дефінітивна специфікація, у якій суб'єктні та предикатні терміни міняються ролями, постаючи то пропозиційними функціями, то граматичними формами, складає сутність формалізованої діалектики.

References:

1. Petrushenko, V. (2009). *Tlumachnyj slovnyk osnovnyh filozofskyh terminiv*. [Explanatory Dictionary of the Main Philosophical Terms]. Lviv: Lvivska politexnika. [in Ukrainian].
2. Gegel, G.V.F. (1975). *Jenciklopedija filozofskih nauk: Nauka logiki*. [Encyclopedia of the Philosophical Sciences. Science of Logic]. Moscow: Mysl. [in Russian].
3. Shuman, A.N. (2002) *Transcendentalnaja filozofija*. [Transcendental Philosophy] Minsk: Jekonompress. [in Russian].